

היום נלמד בעזרת ה':

נדרים דף נח

למדנו אתמול: **ישמעאל איש כפר ימא הסתפק** באדם שעקר בצל בשמיטה ונטע אותו בשנה השמינית (הדין הוא שבירק הולכים אחר זמן הלקיטה ולכן כשהוא נלקט בשביעית הוא קדוש בקדושת שביעית), ובשנה השמינית גדל הבצל והתרבה בכמות גדולה יותר מ'העיקר' שנעקר בשביעית, ויש בגידולים כמות שמבטלת את העיקר המועט ברוב (כדין ביטול ברוב בשאר איסורים). השאלה היא האם אנו אומרים שהחלק שהתרבה הוא היתר של שמינית וממילא הוא מבטל את ה'עיקר', או שהחלק שהתרבה הוא המשך של 'העיקר' מהשביעית וממילא גם הוא קדוש בקדושת שביעית?

הגמרא ממשיכה להביא ראיות לפשוט את הספק:

רבי שמעון אומר כל דבר שיש לו מתירין: כל דבר שאסור באיסור כזה שיש אפשרות להתיר את האיסור – אם האיסור התערב בהתר, לא נתנו חכמים שיעור לביטול האיסור, כלומר החמירו חכמים שהאיסור לא בטל לעולם. [טעם הדבר מכיון שיש אפשרות לאכול את האיסור בהתר החמירו חכמים שלא יתבטל – רש"י בביצה דף ג'. אמנם הר"ן לעיל דף נב' פירש באופן אחר].

כגון **טבל** = פירות לא מעושרים שהתערבו בפירות מעושרים, מכיון שיש לטבל מתירין - דהיינו לעשר אותם (ואמנם צריך לעשר עליהם ממקום אחר, כי בתוך התערובת יש פטור וחייב ואינו יכול לעשר מהפטור על החייב) – הטבל לא בטל וכל התערובת אסורה באכילה. **ומעשר שני** = שצריך לאוכלו בירושלים, אם נתערב בחולין - אינו בטל מכיון שיכול לפדותו (ולהעלות את הכסף לירושלים ולקנות בו מאכלים). **ו'הקדש'** = ומאכל שהוא הקדש שגם כן אפשר לפדותו מההקדש. **וחדש** = מאכל שנאפה מתבואה שנזרעה לאחר טז' בניסן ועדיין לא הקריבו את קרבן העומר בפסח הבא (ובזמן שאין בית המקדש - היום עצמו של טז' בניסן מתיר) שיש לקמח הזה מתירין בהקרבת העומר.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

אבל דבר שאין לו מתירין שהתערב בהתר - מתבטל בהתר, ונתנו בו חכמים שיעור בכמה יתבטל (כדלהלן).

כגון **תרומה** שהיא מותרת רק לכהנים ואסורה לזרים שאין אפשרות להתיר את איסורה, ולכן אם היא התערבה בהתר היא מתבטלת באחד ומאה. **ותרומת מעשר** = התרומה שמפרישים מהמעשר הראשון. **וחלה** = שמפרישים מהעיסה לכהן. כל אלה בטלים באחד ומאה. **ועולה וכלאי הכרם** בטלים במאתיים.

[הר"ן מצייין שכל זה בשנתערבו מין במינו, אבל אם נתערבו מין בשאינו מינו מתבטלים בשישים].

אמרו לו: אמרו לו חכמים לרבי שמעון: והרי פירות שגדלו בשביעית שאין אפשרות להתיר את הקדושת שביעית שבהם, ובכל אופן אינם מתבטלים לעולם?

אמר להם אף ~~אפי-לא אמרתי~~ הם לא אמרו אלא לביעור (-כגירסת הר"ן): המשנה בשביעית מדברת על דין 'ביעור' בפירות שביעית שבאמת יש לו מתירין. דהיינו לפירות שביעית יש זמן שכלה המין מהשדה ואז יש מצוה לבער את הפירות (נחלקו הדעות האם הכוונה לבער אותם מהעולם -רמב"ם, או להפקיר אותם -רמב"ן). המשנה אומרת שפירות שביעית שהתערבו בפירות חולין קודם לביעור, אינם מתבטלים בהם - כלומר אנו לא אומרים שלא נצטרך לבער אותם - אלא נשארה על התערובת חובת ביעור, משום שיש לאיסור הזה מתירין דהיינו לאכול את הפירות עוד קודם לביעור.

אבל 'לאכילה' - כלומר אבל אם כבר עבר זמן הביעור ולאחר מכן נתערבו פירות שביעית אלו בחולין - הם מתבטלים בתערובת, משום שאין מתירין לאיסור.

ההוכחה: דין ביטול של פירות שביעית שווה באופן שהפירות עצמם נפלו לפירות אחרים כנ"ל, או באופן שזרע פירות שיטית ואחר כך גדלו הפירות והתרבו בשביעית.

ולפי זה אם זרע פירות שיטית והם התרבו בשביעית רק במיעוט ביחס לרוב שצמח בשיטית, שאז קודם לביעור הפירות אסורים - כי החלק שצמח בשביעית לא בטל ברוב שצמח בשיטית (שהרי יש לו מתירין). אבל לאחר מכן עבר עליהם זמן הביעור, ואז החלק המועט שצמח בשביעית בטל ברוב של שיטית (כי כבר אין לו מתירין).

מוכח שהגידולים לא הולכים אחר העיקר שלהם!

דחייה: ודלמא הא נמי לחומרא שאני: באמת מעיקר הדין הגידולים הולכים אחר העיקר, ולכן באופן שהעיקר הוא איסור ודאי הגדולים אינם מבטלים אותו. אלא שכאן מדובר שהעיקר הוא היתר (שצמח בשישית) וחכמים החמירו באופן כזה שהגידולים לא ילכו אחר העיקר אלא יחשבו בפני עצמם (כצמחו בשביעית) ויצטרכו להתבטל בעיקר (כדיני הביטולים).

בצלים שירדו עליהם גשמים: בצלים של שישית שנעקרו מהקרקע וחזרו והניחו אותם על הקרקע (ולא הטמינו אותם בתוך האדמה) וירדו עליהם גשמים וכתוצאה מכך הצמיחו עליהם. לדעת תנא קמא אם העלים שחורים סימן הוא שהם גדלו מהקרקע של שביעית, והעלים אסורים כלומר יש בהם קדושת שביעית. ואם העלים ירוקים סימן שהם גדלו מהבצל עצמו ולא מיניקת הקרקע, ולכן הם מותרים כלומר הם גידולי שישית ואין בהם קדושת שביעית. לדעת רבי חנינא בן אנטיגוס הדבר תלוי האם הבצלים יכולים להיתלש עם העלים שלהם שאז מכיון שהחיבור שלהם כל כך חזק סימן שהם יקנו מהקרקע, אבל אם אינם יכולים להיתלש על ידי העלין סימן שהעלים ינקו רק מהבצלים עצמם.

וכנגדן למצאי שביעית – כלומר הוא הדין לענין בצלים שצמחו בשביעית והניחם על הקרקע במוצאי שביעית, שאם העלים שחורים / או יכולים לתלוש איתם את הבצלים - העלים מותרים משום שהם שייכים לשמינית וודאי רבו הגידולין של שמינית על הגידולין של העיקר.

מוכח שהגידולים לא נמשכים אחר העיקר אלא אדרבא מבטלים אותו!

[פירשנו על פי הר"ן שכל הנושא הוא ההתר של העלין – האם החלק המרובה שגדל בהם במוצאי שביעית מבטל את החלק המועט שגדל בהם בשביעית].

דחייה: ודלמא במדוכנין: שמא מדובר בבצלים שדך ושחק אותם לפני שהניח אותם על הקרקע, ולכן הגידולין לא נחשבים המשך של הבצלים כי בצלים כאלו אינו חשובים והם בטלים בגידולים (-תוס'). אבל אם לא היה דך אותם היו הגידולין נמשכים אחר העיקר.

המנכש עם הכותי בחסיות: פועל יהודי שעובד בשדה של כותי ומנכש את העלים המיותרים של 'החסיות' (= כגון שום בצל ולוף) – מותר לפועל לאכול מהעלים אכילת ארעי בלא לעשר [ואנו לא חוששים שמא הכותי זרע את החסיות כשהן היו טבל, מכיון

שמעשר ירק הוא רק מדרבנן -ר"ן]. ויהודי שקונה חסיות מהכותי צריך לעשר אותם 'מעשר ודאי', כי הכותי ודאי לא עישר אותם.

רשב"א אומר אם ישראל חשוד: אם הפועל עובד אצל ישראל חשוד על השביעית – במוצאי שביעית דהיינו בשנה השמינית מותר לו לאכול מהעלים של החסיות, כי בודאי העלים גדלו בשמינית הרבה יותר על העיקר שמעורב בהם מהשביעית [כמו לעיל גם כאן הנושא הוא העלים - האם החלק המרובה שגדל בהם במוצאי שביעית מבטל את החלק המועט שגדל בהם בשביעית].

מוכח שהגידולים אינם נמשכים אחר האיסור אלא אדרבא מעלים אותו!

הגמרא מנסה לדחות בכמה אופנים:

ודלמא בדבר שזרעו כלה?: אולי 'חסיות' הכוונה לדבר שזרעו כלה כששותלים אותו (כגון תבואה) שבכזה מקרה בודאי הגידולים לא נמשכים אחר העיקר שכבר איננו?

ודלמא בדמוכני?: שמא מדובר בבצלים שדך ושחק אותם לפני שהניח אותם על הקרקע ולכן הגידולין לא נחשבים המשך של הבצלים וכנ"ל? **תירוץ:** מדובר באדם 'חשוד על השביעית' ומשכך אין לו שום סיבה לדוך את הבצלים כדי שלא יהא בגידולים שלהם איסור שביעית.

ודלמא בתערובת?: אולי הברייתא שהתירה לפועל לאכול מהחסיות בשמינית, מדברת על העלים שנתערבו בעלים של התר ובטלו ברוב? **תירוץ:** מדובר הרי בפועל 'המנכש' בשדה שאוכל את מה שהוא מנכש.

לימא תהוי תיובתא: אם כך נמצא שיש מ'חסיות' ראייה שהגידולים לא הולכים אחר העיקר אלא מבטלים אותו. וממילא יש מכאן קושיא על רבי יוחנן שאמר ילדה שסיבכה בזקינה והפירות שעל הצעירה הוסיפו פי מאתיים - הפירות אסורים כי הגידולים לא מבטלים את העיקר. ועל רבי יונתן שאמר בצל שנטעו בכרם ולאחר מכן נעקר הכרם ונשאר הבצל וגדל והתרבה על העיקר - הבצל אסור כי הגידולים לא מבטלים את העיקר.

רבי יצחק מתרץ: איסור שביעית הוא מיוחד בכך שהאיסור נגרם בגלל הקרקע שצריכה לשבות ולכן גם הביטול של האיסור נעשה על ידי קרקע, דהיינו אם האיסור נמצא בקרקע והוא צמח בשמינית הוא נהיה התר והוא לא הולך אחר העיקר שלו. מה

שאין כן ערלה שהאיסור שלה נגרם בגלל הזמן של שנות האילן, או כלאי הכרם שהאיסור שלהם נגרם בגלל התערובת – שהגידולים שלהם הולכים אחר העיקר שלהם.

קושיא: הרי מעשר: גם 'מעשר' איסורו נגרם בגלל הקרקע ובכל אופן הוא לא מתבטל בקרקע, כפי שמוכח מהברייתא הבאה:

ליטרא 'מעשר טבל': (= מעשר ראשון שלא הפריש ממנו הלוי תרומת מעשר) שזרע אותה בקרקע בשנת השמיטה והיא התרבתה וצמחה לעשר ליטרין – אותה הליטרא חייבת 'בתרומת מעשר' שהיתה חייבת בו לפני שזרעה (דהיינו צריך להפריש עשר אחוז מהליטרא), אבל תשע הליטרין החדשים פטורים משום שצמחו בשביעית והשביעית הרי פטורה ממעשרות. אמנם לגבי דין 'ביעור' כל העשר חייבים 'בשביעית' דהיינו שצריך לבער את הכל בזמן הביעור שלהם. (משום שלגבי שביעית אנו כן אומרים שהגידולים מבטלים את העיקר שהרי כאמור איסור שביעית הוא על ידי קרקע ולכן גם מתבטל על ידי קרקע כנ"ל).

ואת העשר אחוז מהליטרא שהוא צריך לתת כתרומת מעשר - לא יפריש מתוך העשר ליטרין עצמם אלא יפריש אותה ממקום אחר, משום שהרי תשע ליטרין פטורים מתרומת מעשר ואם יפריש מתוך התערובת יש חשש שהוא נמצא מפריש מהפטור על החיוב.

על כל פנים, מוכח שלענין מעשרות לא אומרים שהואיל ואיסורו על ידי קרקע גם ביטולו על ידי קרקע.

תירח: **מעשר דיגון הוא דקא גרים ליה:** באמת 'מעשר' אין איסורו על ידי קרקע (= לא הצמיחה בקרקע מחייבת במעשר) אלא הדיגון הוא הגורם לו (= המירוח בערימת הכרי), ולכן הוא דומה לערלה וכלאיים שאין הגידולים מבטלים את העיקר.